

Program europskih integracija Instituta za međunarodne odnose

Institut za međunarodne odnose
Vukotinovićeve 2
10000 Zagreb
tel: +385 1/4554-522
fax: +385 1/444-059
E-mail: europa@mairmo.irmo.hr

Od konca osamdesetih u sklopu Instituta za međunarodne odnose iz Zagreba djeluje Program europskih integracija kao zasebna istraživačka skupina. Početak rada programa - godina 1989. - nije slučajna. Godina je to kada je počeo kraj podijele Europe, što je i Hrvatskoj otvorilo mogućnosti razmišljanja o ravnopravnom sudjelovanju u integracijskom procesu koji je na zapadu kontinenta započeo još nakon završetka Drugog svjetskog rata.

Osnovna je djelatnost Programa europskih integracija znanstveno-istraživačka, a na nju se nadovezuju i ostale aktivnosti - izdavačka djelatnost, razvoj dokumentacijskog centra, obrazovni seminari, konferencije i slično.

Istraživačka djelatnost

Kao i u ostalim znanstveno-istraživačkim institutima i istraživanja u Institutu za međunarodne odnose obavljaju se na projektnoj osnovi. Osnovno višegodišnje istraživanje Programa europskih integracija dio je zajedničkog projekta koji je, nakon provedenog natječaja u skladu s Nacionalnim znanstveno-istraživačkim programom, Institutu za međunarodne odnose odobrilo i financira Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske. Ostala se istraživanja temelje na projektima koji se na tržištu dogovaraju sa zainteresiranim institucijama.

Početak istraživačkog rada Programa u području europskih integracija temeljio se na projektu koji je 1989. godine bio ugovoren s Ministarstvom znanosti pod nazivom "Integralna kompetitivnost Hrvatske na europskom gospodarskom prostoru". Na ovom projektu razvila se istraživačka, dokumentacijska, publicistička i obrazovna aktivnost Programa, koja se od tada nadograđuje i proširuje.

U sklopu tekućeg zajedničkog projekta Instituta za međunarodne odnose, koji pod nazivom "Unapređenje međunarodnih odnosa Hrvatske" financira Ministarstvo znanosti i tehnologije, Program europskih integracija nositelj je dionice koja se odnosi na uključivanje Hrvatske u europski integracijski proces.

Budući da je proces integracije u Europi kompleksan fenomen, pristup je istraživanjima interdisciplinaran. Prvenstveno se proučavaju ekonomski, pravni, institucionalni i politički aspekti europske integracije, ali ne zanemaruju se niti povijesna, kulturna, obrazovna i komunikacijska pitanja. Znanstvena komunikacija između ovih disciplina te korištenje spoznaja iz jedne discipline i njihova primjena u sklopu druge preduvjet su za sagledavanje procesa u njegovoj cjelini.

Teorijski dio znanstveno-istraživačkog rada usmjeren je na proučavanje i praćenje gospodarske, pravno-institucionalne i političke osnove funkcioniranja Europske Unije i promjena koje se na tom planu odvijaju te sagledavanje temeljnih odrednica arhitekture Europe koncem stoljeća. Proces integracije u Europi dobio je 1989. godine novi poticaj i novu dimenziju otvaranjem mogućnosti širenja procesa na cjelokupni kontinent. Međutim, u trenutku kad se Istočna Europa kvalificirala za uključivanje u proces, integracija je u Zapadnoj Europi već bila dostigla visoki stupanj. Ono što stoga obilježava proces uključivanja Istočne Europe u EU jest,

prvenstveno, nužnost istočnoeuropskih zemalja da se prilagode načelima na kojima se gradila zapadnoeuropska integracija te da dostignu do sada ostvaren stupanj razvoja. Istovremeno, pak, integracija koja je dinamični proces, ne može stati, čekajući da Istočna Europa ostvari nužne prilagodbe te potom nastaviti dalje. Osnovni problem današnjeg stupnja razvoja EU jest stoga kako pomiriti dva nužna razvojna procesa - širenje i produbljivanje. Svaki od ovih procesa vezan je sam za sebe uz određene probleme, a istovremeno zahtjevi koje postavlja jedan proces predstavljaju probleme za odvijanje drugog i obrnuto. Ovi procesi utjecat će na buduću strukturu Europe, te njihovo proučavanje i objašnjavanje predstavlja osnovu za pozicioniranje bilo koje europske zemlje u procesu integracije u Europi.

Navedena istraživanja te istraživanja odnosa EU prema zemljama iz regija kojima Hrvatska pripada, osnova su za primijenjeni znanstveno-istraživački rad, koji se odnosi na stvaranje analitičke osnove za izgradnju odnosa Hrvatske s Europskom Unijom. Proces europske integracije jest i bit će ključni čimbenik koji će uvjetovati razvoj Hrvatske u gospodarskom, pravnom i političkom smislu te će o uspješnosti uključivanja Hrvatske u taj proces ovisiti i njezin međunarodni položaj. Stoga je vrlo važno definirati kriterije koje pred buduće članice postavlja integrirana Europa, a kojima će se morati prilagoditi i Hrvatska.

U sklopu primijenjenog dijela istraživanja trenutno je u tijeku projekt koji se ostvaruje zajednički s TEPSA-om (*Trans European Policy Studies Association*). TEPSA je nezavisna mreža europskih institucija sa sjedištem u Bruxellesu, koja svojim aktivnostima nastoji unaprijediti međunarodna istraživanja europskog integracijskog procesa. Zajednički projekt pod nazivom "*Croatia's Integration into the European Union*" ostvaruje se u tri faze. Prva faza obuhvaća istraživanje ekonomskih aspekata postupne integracije Hrvatske u EU i završit će se do kraja ove godine. Druga faza projekta posvećena je istraživanju političkih aspekata integracije, a u trećoj fazi objediniti rezultat i zaključke prvih dvaju faza istraživanja. Druga i treća faza provest će se tijekom iduće godine. Nakon završetka svake faze projekta bit će organizirana međunarodna konferencija o istovjetnoj temi.

Od važnijih završenih projekata Programa europskih integracija treba spomenuti TEM-PUS - Pilot projekt pod nazivom "Uvođenje europskih studija na Sveučilište u Zagrebu". TEM-PUS (*Trans European Mobility Program for University Studies*) dio je programa pomoći zemljama u tranziciji što ju u sklopu PHARE programa Europska Unija usmjerava za poticanje sveučilišne suradnje, a za koju su se u kraćem razdoblju mogle natjecati sveučilišne institucije u Hrvatskoj. U sklopu navedenog pilot projekta razradene su osnove za uvođenje interdisciplinarnog postdiplomskog programa na Sveučilište u Zagrebu. Tijekom trajanja projekta uspostavljena je suradnja s najvažnijim sveučilišnim i istraživačkim institucijama u Europi, koja se i danas nastavlja. Spomenimo samo *College of Europe*, s programima europskih studija u Bruggeu i Natolinu, *European University Institute* (EUI) iz Firenze, ili *European Institute for Public Administration* (EIPA) iz Maastrichta. TEMPUS pilot projekt završio je međunarodnom konferencijom održanom na Sveučilištu u Zagrebu, a rezultati projekta objavljeni su u časopisu *Razvoj/Development* (Vol VII, No1, 1992.).

Izdavačka djelatnost i ostale aktivnosti

Da znanje stečeno istraživanjima ne bi ostalo poznato samo uskom krugu istraživača, Program europskih integracija objavljuje rezultate istraživanja u raznim publikacijama. Neke od njih dio su vlastite izdavačke djelatnosti Programa.

Program je 1992. godine objavio prvu knjigu u Biblioteci Studije i istraživanja IRMO. Od 1995. pokrenuo je unutar navedene biblioteke zasebnu ediciju - "Edicija Europa", u kojoj se objavljuju knjige sadržajem vezane uz europski integracijski proces. Iako je edicija formalno ustanovljena tek 1995. godine, sadržajno joj pripadaju sve knjige koje je Program objavio od svog osnutka u Biblioteci Studije i istraživanja IRMO. Radi se o sljedećim knjigama: Povezivanje s Europskom zajednicom - stavovi stanovništva, objavljeno 1992. godine; Europska unija

- gospodarsko i političko okruženje Hrvatske, objavljeno 1994. godine; Europska unija i Hrvatska - putevi povezivanja i suradnje, objavljeno 1994. godine; ECU i monetarna integracija u Europi, objavljeno 1995. godine. U pripremi je i nova knjiga u Ediciji Europa pod nazivom "Europska integracija i ustavno pravo", koja bi trebala izaći iz tiska početkom iduće godine.

Od 1992. godine, Program europskih integracija pokrenuo je u suradnji s Europskim dokumentacijskim centrom bilten *Euroscope*, koji od tada redovito dvomjesečno izlazi. Na temelju dokumenata koji redovito stižu u Europski dokumentacijski centar *Euroscope* donosi vrlo kratke informacije o najnovijim događanjima, novim mjerama, propisima ili programima Europske Unije. Istovremeno se čitatelja upućuje na izvor u kojem može pronaći cjelovitu informaciju o opisanom području, a koji mu je dostupan u Europskom dokumentacijskom centru, gdje će mu u nalaženju relevantne građe pomoći dokumentalisti. *Euroscope* se objavljuje na hrvatskom jeziku i svrha mu je prije svega informiranje javnosti.

Da bi, međutim, potaknuo znanstvenu suradnju, Program europskih integracija počeo je od 1995. godine izdavati i publikaciju *Euroscope Reports*. U njoj se u formi *working papers* objavljuju rezultati istraživanja o različitim aspektima europskog integracijskog procesa koja se provode u Hrvatskoj, a da bi komunikacija bila međunarodna, *Euroscope Reports* izlazi na engleskom jeziku i distribuiraju se većem broju sveučilišnih i drugih istraživačkih institucija.

Međunarodnu znanstvenu komunikaciju Program europskih integracija potiče i organizacijom međunarodnih konferencija te sudjelovanjem istraživača na konferencijama koje organiziraju druge institucije ili udruženja.

Uz vlastitu istraživačku djelatnost te nastojanja da pridonese stvaranju nužne infrastrukture za dalja istraživanja europskog integracijskog procesa, Program europskih integracija vrlo važno mjesto na listi prioriteta daje obrazovanju što većeg broja mladih stručnjaka u navedenom području. U interesu je Hrvatske da se što prije razvije što brojnija mreža institucija i pojedinaca koji prate, proučavaju, objašnjavaju i razumiju proces integracije u Europi. Stoga organizacija konferencija, ali i brojnih kraćih seminara i predavanja, ima i obrazovnu funkciju. Na predavanja i seminare koje u organizaciji Programa europskih integracija, s vremena na vrijeme drže poznati profesori i istraživači s europskih sveučilišta i instituta, pozivaju se studenti. Neki seminari organiziraju se isključivo s obrazovnom namjerom, a ostali se organiziraju radi izmjene znanja među već afirmiranim stručnjacima, ali uz istovremeno sudjelovanje zainteresiranih studenata u raspravama.

Studenti koji pripremaju diplomske ili magistarske radnje iz područja europskih studija obraćaju se za pomoć i savjet istraživačima Programa europskih integracija te dokumentalistima Europskog dokumentacijskog centra. Program povremeno ugošćuje i strane studente čiji je interes saznati više o Hrvatskoj i njezinom odnosu s Europskom Unijom.

Već treću godinu Institut za međunarodne odnose kroz Program europskih integracija djeluje i kao selektivno tijelo za izbor studenata iz Hrvatske za odlazak na studij na *College of Europe*.

Zbog međunarodne afirmacije Programa europskih integracija u istraživanjima europskog integracijskog procesa Opći odjel za informacije, komunikacije i kulturu Europske komisije odlučio je 1991. godine da se u Institut za međunarodne odnose smjesti Europski dokumentacijski centar. Europski dokumentacijski centar službeni je depozitar dokumenata i drugih publikacija Europske unije koje izdaje Ured za službene publikacije iz Luxembourg. Grada pristiže u Centar na engleskom jeziku. Centar je otvoren za javnost, a u pronalaženju relevantnih informacija korisnicima pomažu dokumentalisti. Najčešći korisnici Centra jesu studenti i akademski radnici, ali i vladini službenici te poslovni svijet. Europski dokumentacijski centar od neprocjenjive je vrijednosti za istraživanja koja se provode u sklopu Programa europskih integracija. Planovi su programa da Centar s vremenom preraste u Europsku biblioteku, koja bi osim službenih dokumenata nudila i monografije te periodiku s područja europskih integracija.

Tamara Čapeta